

Stirber Lajos

Nyugalmazott zenepedagógus, a komáromi Gaudium vegyes kar karnagya,
a komáromi Selye János Gimnázium óraadója; lakhely: Komárom, e-mail: posta@sjg.sk

Október 1., a Zene Világnapja

Tűnődéseim a „zene” nagy ünnepnapján

„... semmi sem hatol be olyan mélyen a lélekbe, mint a ritmus és a dallam, felékesíti és megnesemesíti a lelket.” (Platon)

TARTALOMJEGYZÉK

■ Stirber Lajos: Október 1., a Zene Világnapja Tűnődéseim a „zene” nagy ünnepnapján	3
■ Zella Ágnes: Éneklő közösségekben lenni jó. Beszélgetés Béres Gábor mérnök-tanárral, karnaggyal	4
■ Stirber Lajos: A Komáromi Magyar Gimnázium a zenére és zenével nevelés tükrében (X. rész) (2000-2012)	7
■ Horváth Géza: Ötven éve alakult a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa	10
■ Vasik János: A Katedra Társaság megbeszélése a közoktatás régiók szerinti különbségeiről	11
■ Nagy Majthényi Szilvia: Iskola a Kis-Csallóközben	12
■ Mohňanský Csilla: Országos tanévnyitó Buzitán	13
■ Pék Éva: Gondolatok az új tanév elején	14
■ Albert Sándor: A tanári autonómiáról	17
■ Pintes Gábor: Családbarát iskola és iskolabarát család	18
■ Brutovszky Gabriella: „Küzdezt kívánok, diszharmoniót” 150 éve halt meg Madách Imre	20
■ Horváth Géza: Két évtized emlékei. Huszadik évfolyamába lépett a Katedra Matematikaverseny	21
■ Jurik Tünde – Viczay Ildikó: Az öregség nem betegség	22
■ Fibi László: A szabadságvágy eltiprása	23
■ Fibi László: Újra segítség nélkül, egyedül maradtunk	26
■ Beregszászi Anikó: Új tendenciák a kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelésben a tantervek, tankönyvek és a tankönyvírás tapasztalatainak tükrében (1. rész)	28
■ Kalácska József: A Sokszínű Matematika tankönyvcsalád hasznáról, külhoni szemmel	30
■ Horváth Géza: Felkészítő feladatok a matematikai tesztelésre – II. rész	31
■ Zalaba Andrea: Az Óz, a nagy varázsló című meseregény módszertani feldolgozása (II.)	32
■ Varga Tamás: Derűs estét kívánok... Ötletek természetföldrajzi témakör oktatásához	34
■ Zolczer Péter: Becoming Your Favorite Character (Lesson Plan)	35
■ Fekete Farkas Tímea: Up and Down, Up and Down avagy Hogyan tartsuk éberben a tanulók figyelmét?	36
■ Házunk tája	37

Talán nem tévedek, ha feltételezem, hogy Jehudi Menuhin, a világjáró hegedűművész és karmester – akit mély emberségességéért több ország becsületrendjével tüntettek ki, akit számos lovagrend tagjává választott, aki a Nehru Békédíjat is megkapta – a görög bölcse „üzenetét” ismerhette. Ugyanis Jehudi Menuhin volt az, aki az UNESCO (Egyesült Nemzetek Tudományos és Kulturális Szervezete) Nemzetközi Zene-tanácsának elnökeként 1975-ben elfogadtatta, hogy október 1. (legyen) a Zene Világnapja. Az akkor elhangzott beszédében többek között ezt mondta: *„Arra szeretnék buzdítani minden várost, falut és országot, hogy rendezzenek sokféle eseményt ezen a napon. Örülnek, ha nemcsak koncerteken, rádióműsorokban szólalhatnak meg régi és főként mai művek, hanem spontán megnyilvánulásként utcákon és tereken is muzsikálnának énekesek, kórusok, jazz-zenészek és a komolyzene legjelentősebb előadói.”* Menuhin kivételes szakmai tudása, zenei intelligenciája párosult kivételes humanizmusával. Például, hogy a faszizmus elől az Amerikai Egyesült Államokba távozó, egyre betegesb – súlyos anyagi gondokkal küzdő Bartók Bélán némiképp segítsen, kompozíciót rendelt tőle. Így született meg Bartók utolsó befejezett műve, a *Hegedű szólószonáta*, amelyet 1944 novemberében, Jehudi Menuhin előadásában ismerhettünk meg New York.

Jehudi Menuhin életvitele és életműve garancia arra, hogy 1975. október 1-jén az általa mondottakat a lehető legőszintebben gondolhatta. Hiszem és vallom, hogy (Bartók Béla szerint) a „legjobb magyar zenész”, Kodály Zoltán *„A zene mindenké!”* kinyilatkoztatása is, a görög bölcse által is megfogalmazottakban való rendíthetetlen hitéből fakadt. Tanítómesterünk még Menuhinnál is többet szeretett volna: azt akarta, hogy a zenének sok-sok „ünnepnapja” legyen, mert, mint tanította: *„Nem lehet egészen boldog ember, akinek nem öröm a zene. Erre az örömről azonban tanítani kell az emberiséget, mert magától nem jut el odáig.”*

Remélem, a Tisztelt Olvasó nem veszi ünnepnaptársnak, ha (a tények tükrében) felteszem a kérdést: vajon hol tartunk ma az „örömről tanításban”, hol tart ma zenei köznevelésünk? A válasz dióhéjban: az alapiskolában a zenei nevelés mindössze heti 1 tanóra, az 1. osztálytól a 7. osztályig, a 8. és 9. osztályban már nincs zenei nevelés. A középiskola minden típusából szinte teljesen száműzték a zenére és zenével való nevelést, mindössze a nyolcéves gimnázium primo és secundo osztályában van hetente 1 tanóra – ennyi, itt tartunk ma! Mit lehetne, mit kellene tenni? Ismét csak dióhéjban: a mindmáig autokrata szemléletű, teljesítményközpontú, lélekölő alapiskola helyett – amely ún. „fontosság” szerint rangsorolja az egyes tantárgyakat: fő-, mellék- meg „csak”- (az „csak” rajz, az „csak” zene, az „csak” stb.) tantárgyakra (diszkriminálva ezáltal magát a tantárgyat és annak tanítóját is), mielőbb át kell állni a „kevesebb a több”- szemléletű, az integrált tantárgyakban – a tudomány, a természet, a művészet világa, s ezeket arányos időráfordítással művelő – gondolkodó iskolára; a mára „versenyistállóvá” degradált gimnáziumnak pedig vissza kell adni a „rangját”, a rendeltetését: olyan tanintézeté kell azt visszaállítani, amely az általános műveltség megadásával készíti fel a rábízottakat a továbbtanulásra.

A változtatás elképzelhetetlen teljes szemléletváltás nélkül. Egész nevelési rendszerünket az agyutató legújabb eredményeire kell alapozni, miszerint: mindennapi sikereink elérésében, az IQ-nál sokkal nagyobb szerepet játszik az EQ, azaz az érzelmi intelligencia, amely fejlesztésének leghatékonyabb „eszköze” a művészetekre s a művészetekkel való nevelés, kiemelten a zene. Ezt tudatosítani iskolapolitikának és a pedagógusképzésnek halaszthatatlan kötelessége. Csaknem 50 éves gyakorlati pedagógus praxissal a hátam mögött, tudatában vagyok, hogy a változtatás – változás nem megy máról holnapra. Addig is hadd ajánlom a változtatni akaróknak megszívlelésre, amit – mindmáig karnagyként – tapasztalok, ezért hiszem és Kodály Zoltánnal vallom:

„Leghálásabb tárgy a karének, mert legjobban fizet a ráfordított fáradságért. A tudományos tárgyak iskolai eredménye nem igen mérhető komoly tudományos mértékkel. (...) Ellenben bármely iskola énekkara elérheti azt a színvonalat, amelyen alkalmassá válik az iskolán belüli nevelő szerepre. Egy lépéssel tovább már a nyilvános zeneéletben is számottevő értéket jelenthet.” Szinte hallok az ellentábor felhördülését, mi több, a velem nem egy húron pendülő zeneszakos kollégák ellenvetését is: „Karének? Ugyan! A mai fiatal már nem igényli.” Annál a pedagógusnál, aki kényelmességből fel sem kínálja diákjainak az éneklés lehetőségét, akinek magának nincs rá igénye, hogyan is lenne a gyermeknek – fiatalnak arra igénye? Igazamat – miszerint a mai fiatal is szívesen énekel – mi sem bizonyítja jobban, mint a tények: a háromévenként megrendezésre kerülő Csengő Énekszó, tavalyi, XV. évfolyamán 4 alsó tagozatos, 11 felső tagozatos és 3 középiskolai kórus – a párkányi Liszt Ferenc Művészeti Alapiskola – Hanza Rolanda, az Ipolysági Magyar Gimnázium Bartók Béla Ifjúsági Vegyeskara – Béres Gábor, az idén fennállásának 45. évfordulóját csodálatosan nívós hangversennyel megünneplő, kassai Márai Sándor Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium és Alapiskola Leánykara – Ferencei Andrea és Kekeňák Szilvia vezetésével – mérette meg felkészültségét. (Felbecsülhetetlen értékű lenne, ha középiskolai kórusaink karnagyai a lap hasábjain részletesen beszámolnának példaértékű tevékenységükről, a kórusmunka szervezésének hogyanjáról.)

Summa summarum: mi kell a jobbításhoz? Kodály Zoltán erre is megadta a választ: „Nem kell hozzá más, mint néhány énektanár, aki déli harangszókor nem dobja vissza a maltert a vakolóládába. Akinek lelki szükséglete az a kis munkatöbblet, amire hivatala nem kötelezi, de ami éppen a hivatalos munka ízét, lelkét, értelmét adja meg.” El kell érünk, hogy a karének mind az alap- mind a középiskolában – párhuzamosan más tárgyakkal – kötelezően választható tantárgy rangra emeltessen.

Hinni kell Kodály Zoltán tanításában és a maga posztján mindenkinek tennie kell, hogy tanítómesterünk „jóslata”: „Az ének ma: Hamupipőke az iskola tárgyai közt. Pedig hiába: ő érte jön el a királyfi, csak az ő lábára illik a cipő” – beteljesüljön.

Béres Gábor,
fényképezte
Toldi Marian

■ **Az ipolysági Szondy György Gimnázium tanáraként két kórust is vezetsz: a Bartók Béla Ifjúsági Vegyeskarta és a Musica Aurea Vegyeskarta. Mi visz rá egy kémiantanárt a kórusalapításra?**

■ Vonzódom a zenéhez, ami családi indítatásból fakad. Gyerekkoromban zongoráztam, később doboltam. Családi ünnepeken papám elővette a hegedűt és énekeltünk, később aztán együtt zenéltünk zenekarban édesapámmal és a bátyámmal. Gimnazista koromban énekeltem a Horváth Géza vezette zselízi vegyeskarban, ez meghatározó közösségi élmény volt, s mivel a barátaim is jártak, sokat szórakoztunk. Emlékszem, még az érettségit megelőző napon is elmentem próbára, pedig be kellett utaznom Szentgyörgyből Zselizre. Később pedig tagja lettem a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának, amit ma a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusának hívnak, ahol szintén nagyon inspiratív munka folyt, a több mint tíz év alatt, amíg jártam, rengeteg tapasztalatot, tudást szereztem Vass Lajostól, id. Sapszon Ferenctől, Józsa Mónikától, Stubendek Istvántól. Az ipolysági gimnázium kezdő tanáraként egy alkalommal a balassagyarmati Balassi Bálint Gimnázium vegyeskarának műsorát hallgattam kollégáimmal. Akkori igazgatóm, Korpás Pál a koncert után felvetette, milyen jó lenne nálunk is létrehozni egy kórust. S mivel én akkor éppen tagja voltam a tanítókórusnak, értelemszerűen engem talált meg a feladat. A következő tanévben, 1991 szeptemberében össze is jött egy kamarakórusnyi gimnazista. Később aztán kibővült, a 90-es évek második felében 40 tagot is számlált.

■ **Mi a kihívás egy gimnazista kórus vezetésében? Mi jelent örömet vagy éppen nehézséget ebben a munkában?**

■ A kihívás: minden évben megújul a tagság, hiszen a végzősök elmennek, s mindig újak jönnek helyettük. De van egy folytonosság is, már 22 éve, ami, ha megszakadna, nagyon nehéz lenne újra toborozni az énekeseket. Van egy jó híre a kórusnak, a tagok által elterjed, hogy jó oda járni. A tanári ösztönzés nem biztos, hogy elég lenne. Most az iskola diákjainak egyharmada kórustag, ami nagyon jó arány (persze, nem vagyunk nagy létszámú gimnázium). Egyébként elég kevés a középiskolai kórus, és igazából kuriózumnak számítunk, hiszen általában leánykarok tevékenykednek. A fiúkat bizony meglehetősen nehéz rávenni az éneklésre, de ha egyszer rájönnek az ízére, akkor nagyon megszeretik.

■ **Vonzó műfaj egyébként a karének egy gimnazista számára?**

Eleinte talán nem, aminek persze az is az oka, hogy nincs tapasztalatuk, alapiskolában zeneórán keveset énekelnek, kórusban még kevésbé. Úgyhogy a karvezetőkön múlik: ha hitelesen tudja csinálni, akkor a gyerek egy idő után megkedveli. Ez persze állandó megújulást igényel a tanár részéről, folyton új műveket kell keresni, hogy a repertoár megfeleljen az adott kor igényeinek. A 15-16 évvel ezelőtt bedobható művek ma már nemigen nyerek el az ifjú énekesek tetszését. Elsősorban mégis az számít, mennyire meggyőző a tanár személyisége, ami persze mindenféle tanításra, tantárgyra is vonatkozik.

■ **A középiskolában nincs ének-zene tantárgy. Pótolhatja a kórusmunka ezt a hiányt?**